

Jas aan, jas uit (eikennaturisme)

Insectenplagen zijn aan de orde van de dag in onze bossen. Letterzetter in vooral fijnspar, spintkevers waar nog iepen staan, bastkevers in menig naaldboom en ook onze eiken kennen een breed gezelschap van eikminnende torretjes. Insectenplagen als corrigerende biodiversiteit? Bossen zijn natuurlijk bij uitstek de plek waar vele keversoorten en hun larven foerageren. Onze toppers van dit jaar: grote glimworm, vliegend hert, roestbruine bladsprietkever, kortvleugelboorkever, penseelkever, zwartkopvuurkever en essenbastkever. Dat die insectenboel gaat kriebelen op de schouder is geen geheim, en dan geldt er maar één devies, zoals Klazien uut Zalk ooit nog in 1996 met André van Duin bezong: 'Jas aan, jas uit.' Deze eik doet hier sterk aan denken, toch? Echter, voor een serieuze zaak als het praktijkraadsel is dit natuurlijk geen afdoende verklaring. Dus is de vraag: wat is er met deze eik aan de hand? Voor de duidelijkheid: deze eik staat in de Waalse Ardennen. Maar ook in Nederland is dit verschijnsel aan de orde.

- Duidelijk geval van klimaatverandering. De tot decennia geleden in mediterraan Europa voorkomende kurkeik blijkt een uitermate klimaatslimme soort. Hier heeft de eerste kurkoogst plaatsgevonden.
- Onder de wolvendruk komen herten steeds meer in beweging, en als een roedel jonge heren zich enige tijd veilig waant storten de dieren zich met passie op bomen zoals deze eik, om hun geweien scherp te vegen voor de komende bronstfestijnen. Of gewoon voor de lekker.
- Deze eik is voorbereid om gezaagd te worden tot boolplanken, een traditionele wijze om eiken langs natuurlijke weg te laten voordrogen, waarna de vakman er kwalitatief zeer hoogwaardige planken uit kan zagen.
- Een klimatologische extreme heeft hier geleid tot een dermate sterke blikseminslag, dat de eik in één keer zijn jas uit deed.
- Een duidelijk geval van eikenspintkever (*Scolytus intricatus*), die in het voorafgaande voorjaar verwoestend heeft huisgehouden in het spinhout. In de nazomer valt de losgevreten schors met platen van de stam, terwijl de kroon nog vol in blad kan staan.

Praktijkraadsel door Erwin Al en Ido Borkent, met dank aan Froukje Rienks voor het idee en de foto, en Gerard Korthals voor het goede antwoord.

foto Gerard Korthals

Antwoord: Een eikenspintkever tast vaak (jonge) bomen in stresssituaties aan en vreet vooral aan de basis van jonge scheuten van eiken en enkele andere loofboomsoorten. De jonge scheuten breken dan meestal af. De horizontale moedergangen in de stam hebben verticale zijgangen die door de jonge larven gevreten zijn. Boolplanken zijn overhangs in schijven gezaagde stammen (eik, beuk, douglas et cetera), waar soms de schors nog aan zit, maar vaak verwijderd is voor het zaagwerk. De stammen worden zeker niet op stam geschild. Het vegen van stammen en het vreten aan schors kan een forse impact hebben op bomen, doch de schade beperkt zich qua hoogte tot ongeveer borsthoogte. Veeschade is vooral op jonge stam- en bladeren was bij deze boom nog groen, maar men te vinden, schischade oftewel het vreten van de schors kan op wat oudere stammen gevonden worden, maar eigenlijk niet op eik. Door die taale, zeer tijdelijk geweest. Dat kan je nog eens krachtig ringen noemen!

De kurkeik (*Quercus suber*) is in beeld als geschikte tuinboom voor ons klimaat, maar zeker niet als bosboom. Oogsten van kurk kan vanaf dat de boom circa 25 jaar oud is iedere 10 à 12 jaar, waarbij de boom verder geen schade of nadelen zou ondervinden. Het juiste antwoord is echter d. Bij een forse blikseminslag in de zomer vindt de stroom zijn weg naar de bodem via het vochtige, en daardoor goed geleidende, xyleemweefsel. Daarbij wordt het water in de houtvaten van de boom, dus achter de bast, zo snel heet, dat de bast eraf knapt. Zie ook het gat in de grond, veroorzaakt door de ontlastingsstroom. Een groot deel van de takken en bladeren was bij deze boom nog groen, maar omdat de bast rondom weg was, is dit natuurlijk zeer tijdelijk geweest. Dat kan je nog eens krachtig ringen noemen!